Weekendbijlage
van dagblad Amigoe
zaterdag 20 augustus 2016

Rechter in de kunst

‘Begrenzingen bepalen de vrijheid’

Pagina 8 & 9

Inhoud

Voorpagina 1

Inhoud 2

Uitgelicht 3

Honderste geboortedag George Maduro 4 & 5

Literatuur 6 & 7

Rechter in de kunst 8 & 9

Management 10

Eten & drinken 11

Theater John Leerdam 12 & 13

Recht 14

Puzzels 15

Beroep onder de Loep 16

Foto van de week.

Een grappig gezicht: een hond met een zonnebril. De hond van Paul Botman houdt ook echt een hele tijd zijn bril op.

Heeft u een mooie foto? Stuur hem dan naar napa@amigoe.com.

Colofon

BLADMANAGER Linda van Eekeres
email: napa@amigoe.com
telefoon: 7672000 (doorkiesnummer 4)

CORRECTIE Ari Manse

VORMGEVING Wendela Ataliede, Oscar Vanegas

VOORPAGINAFOTO Ken Wong

Aan deze Ñapa werkten verder mee:

Marja Berk, William ten Veen
Marius Bremmer, May Voges
Monique Casimiri, Miriam de Windt
Brede Kristensen, Ken Wong
Judice Ledeboer, Jan de Ruijter
Quito Nicolaas, Edsel Sambo

Thuis.

Technisch vernuft

Monique Casimiri

Het leven is soms wreed en onvoorspelbaar. Wie had ooit kunnen bedenken dat zo'n lieve moeder, vrouw, dochter, zus en vriendin, zo vroeg het leven moest verlaten. Na een ziekbed van een paar maanden overleed ze in het bijzijn van haar geliefden. De afstand is dan ver. Heel ver. Het liefst wil je er naartoe. Voor de nabestaanden om condoleance te betuigen, voor vrienden om samen te mogen rouwen. Maar helaas is dat niet voor iedereen weggelegd. Financieel niet, maar ook werk-technisch is niet alles te realiseren. Dat hield in dat sommigen in Nederland al gedag hadden gezegd en anderen tijdens een eerder samenkomen op het eiland. Wetend dat het de laatste keer zou zijn dat je elkaar bij leven nog zou zien. Wetend dat het nog best een tijd zou kunnen duren voordat je elkaar weer zou gaan zien op welke bestemming dan ook. Wetend ook, dat je de nabestaanden pas over een paar maanden of jaren die brasa kunt geven, die ze zo verdienen. De uitvaart bijwonen lukte voor een grote groep mensen niet in lijfelijke zin. En toch zijn we getuige geweest van dit speciale moment. De techniek staat voor niets, dat blijkt maar weer. Dank zij het technisch vernuft van één van de vriendinnen in Engeland, die het voor velen mogelijk maakte om samen dit moment te mogen aanschouwen en beleven. Via een livestream verbinding was er contact tussen St. Maarten, de Verenigde Staten, Engeland en meerdere plaatsen in Nederland op hetzelfde moment. We zagen elkaar en hoorden elkaar. Soms zagen we vier beeldschermen tegelijk. Vraag mij niet hoe dat kan, ik heb op media-technisch gebied twee linkerhanden. Samen met zijn zessen zaten wij bij elkaar. Mede door ons technisch inzicht keken wij op het beeldscherm van een iPad. Dat was af en toe even ineen schikken, maar we konden het goed volgen. Op Curaçao waren ze zo lief om via een webcam alles te filmen, zodat wij op afstand alles konden meemaken. Het beeld was goed, het geluid helaas wat minder. Mede doordat de camera soms voor een ventilator stond wat het geluid overstemde. Dat deed overigens niets af aan het mooie van het geheel. We voelden ons enorm verbonden met iedereen.

Ik omarm deze ontwikkeling. Wie had ooit kunnen denken dat we op deze manier afscheid kunnen nemen van elkaar. Ik weet nog dat mijn opa overleed. Geboren en getogen in St. Willibrordus, maar overleden in Nijmegen in Nederland. Alle kinderen waren overgekomen voor de uitvaart, maar vrienden en overige familie hebben het moeten doen met de verhalen die zij mee terug namen. Wat ze meegaven voor mijn opa was een gedachte en van mijn oom een handvol Curaçaose aarde die mee ging toen hij ter aarde werd besteld.

Door hier met beeld en geluid bij te mogen zijn heeft mij diep geraakt en ontroerd. En ik weet zeker dat we ooit samen zullen terugkijken naar de beelden die we beiden hebben, beleefd vanuit eigen perspectief. (met toestemming van nabestaanden geschreven)

Uitgelicht.

Nieuw schooljaar

Het nieuwe schooljaar is weer begonnen. Voor sommige leerlingen van groep 1, de vroegere kleuterschool, was het even wennen om voor het eerst naar school te gaan.

Foto's: **Edsel Sambo**

Honderdste geboortejaar George Maduro:

George Maduro zou dit jaar 100 jaar zijn geworden. Er werd in Den Haag al een miniatuurstadje naar hem vernoemd, nu is er op het plein tegenover het vrolijkste vredesmonument ter wereld ook een beeld voor de verzetsheld opgericht. Verder verscheen er een biografie over deze 'Ridder zonder vrees of blaam'. Vanaf 25 augustus tot 31 december is er een expositie over een van de beroemdste yu'i Kòrsou in de Bioblioteka Nashonal.

Tekst en foto's: **Marius Bremmer**

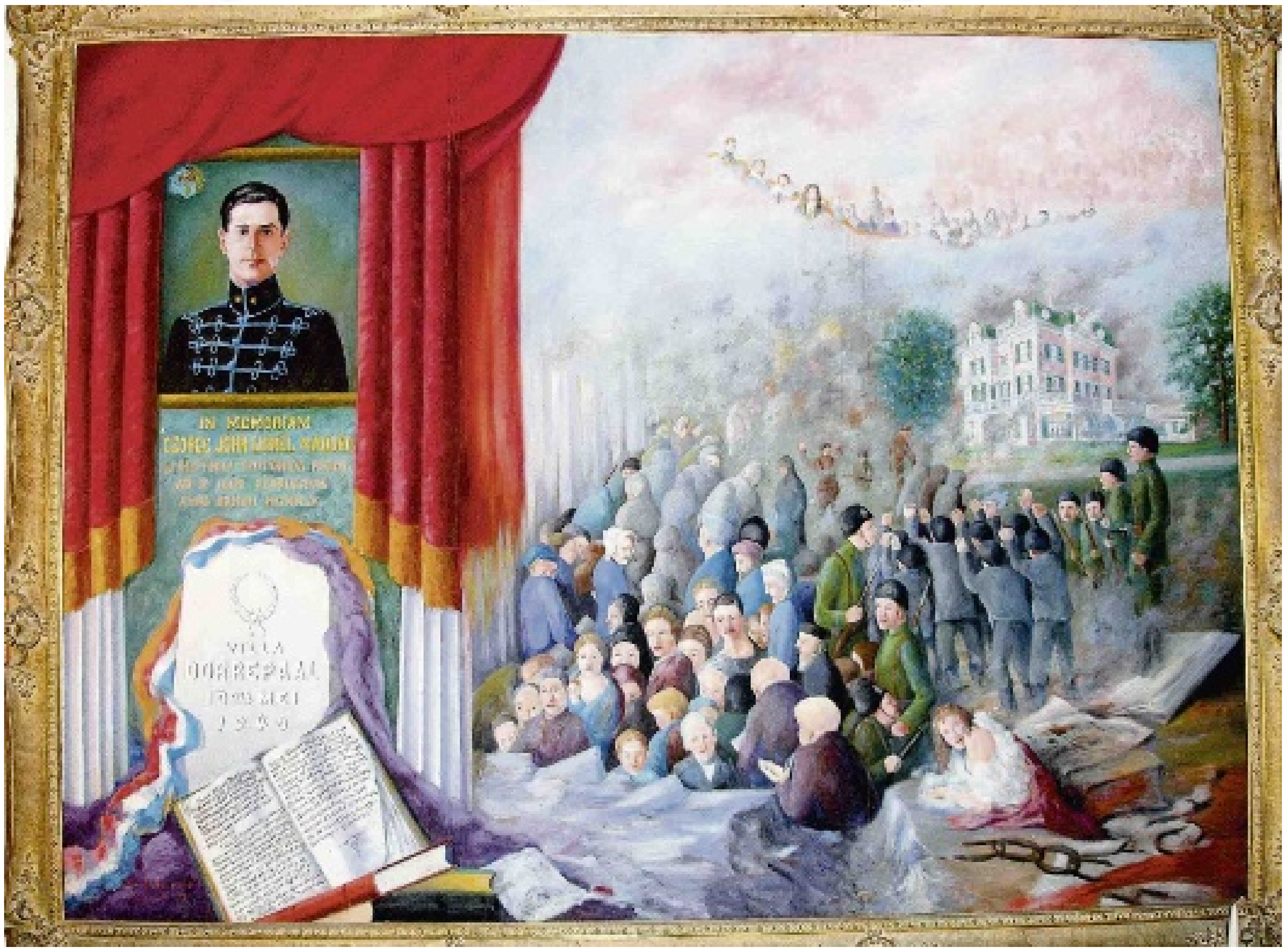

Schilderij voorstellende de slag bij Dorrepaal (Rijswijk) die overloopt in de Holocaust.

De Portugees-joodse familie Levy Maduro woont al sinds 1672 op Curaçao. George J. Levy Maduro wordt als telg uit dit geslacht op 15 juli 1916 geboren op het adres Scharlooweg 55, in 'Beau Séjour' (Mooi Verblijf), een fraaie villa uit 1875. Veel bemiddelde Joden trokken in die tijd uit de krappe binnenstad naar het ruimere Scharloo, zo ook de familie Levy Maduro, verbonden aan het scheepsafhandelingbedrijf S.E.L. Maduro & Sons.

Op zijn tiende gaat de jonge Maduro naar Nederland, om zich op het Gymnasium van de Haagse Schoolvereniging, een degelijke middelbare school, voor te bereiden op een carrière. Vervolgens gaat hij op zijn achttiende Rechten studeren in Leiden, een goede basis om zijn vader op te volgen in het familiebedrijf. Maar er dreigt oorlog in Europa en George moet zijn studie afbreken. Om niet op te vallen schrapt hij in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog – net als veel families op Curaçao – het 'Levy' uit zijn dubbele achternaam: voortaan is het George John 'Lionel' Maduro. Hij wordt onder de wapenen geroepen als reserve-tweede-luitenant van het wapen der Cavalerie. Dan is hij een van de jongste officieren van Nederland! Als op 10 mei 1940 de Duitsers Nederland binnenvallen, houdt het Nederlandse leger op een aantal strategische punten stand tegen een Duitse overmacht. Eén van de helden uit die korte strijd is de jonge Curaçaoënaar.

Nu zetelt de Vertegenwoordiging van Nederland in het fraai gerestaureerde geboortehuis van Maduro aan de Scharlooweg 55.

Oranjehotel

Direct op 10 mei 1940 onderscheidt Maduro zich door 'daden van moed, beleid en trouw'. Als pelotonscommandant neemt hij op eigen gezag het Duitse steunpunt 'Villa Dorrepaal' in Rijswijk bij Den Haag in. Maduro heeft slechts twee kanonnen tot zijn beschikking, maar door ze steeds te verplaatsen wekte hij bij de Duitsers de indruk dat het er veel meer waren. Hij gaat zelf als eerste van zijn groep van veertien soldaten op de vijand af. Ondanks zwaar vijandelijk vuur stormt hij over de toegangsbrug en dringt als eerste de villa binnen. Daar neemt hij eigenhandig Duitsers krijgsgevangen. De Haagse pers is vol lof over deze heldendaden. Dit keert zich na de capitulatie echter tegen hem: Maduro wordt in zijn Leidse studentenhuis gearresteerd. De jonge Antilliaan verdwijnt in de beruchte strafgevangenis 'Oranjehotel' in Scheveningen. Een medegevangene noemt hem later 'de held van de gang'. Na een halfjaar weet hij vrij te komen en weigert daarna de verplichte Jodenster te dragen.

Dodenmars

Hij kiest voor het actieve verzet en duikt onder. Als in die tijd zijn Leidse huisbaas overlijdt, duikt Maduro weer voor even op bij de begrafenis, in onberispelijk jacquet. Intussen steelt hij wapens uit Duitse opslagplaatsen. Later, tijdens het organiseren van een 'Spanje-route' voor neergeschoten geallieerde piloten, wordt George Maduro door een Duitse spion verraden en in België gearresteerd. In Straatsburg ontsnapt hij weer uit de gevangenis. Bij een moedige bevrijding van een medegevangene grijpen de Duitsers hem opnieuw. In het concentratiekamp Saarbrücken hoort hij nog de kanonnen van de geallieerden. Na een lange dodenmars naar kampen die verder van de vuurlinie liggen sterft Maduro op 9 februari 1945 in het Duitse Dachau aan vlektyfus, ver van zijn Caribische eiland. Zijn stoffelijk overschot wordt verbrand.

Startkapitaal

Ter nagedachtenis aan hun omgekomen zoon willen zijn ouders Joshua en Rebecca en enige zus Sybil graag een monument ter blijvende nagedachtenis aan hun enige zoon. De Nederlandse mevrouw Boon van der Starp weet de bedroefde familie te interesseren voor een op te richten miniatuurstad bij Den Haag.

De Maduro's stellen een startkapitaal van 100.000 gulden beschikbaar, voor die tijd een enorm bedrag. Het Nederlandse bedrijfsleven geeft aanvullende financiële hulp. Als naam wordt dus 'Madurodam' gekozen, het adres: George Maduroplein 1. De jonge prinses Beatrix wordt de eerste burgemeester.

biografie, monument en expositie

Het enige miniatuur in Madurodam van een gebouw dat niet in Nederland staat: het geboortehuis van George Maduro aan de Scharlooweg op Curaçao.

In 1946 krijgt de Curaçaoënaar postuum het ridderkruis der vierde klasse der Militaire Willemsorde, verleend voor zijn wapenfeit bij 'Villa Dorrepaal'. Dit is de hoogste onderscheiding die een joodse inwoner van Curaçao ooit heeft gehad. Koningin Wilhelmina schrijft bij die gelegenheid aan zijn ouders: "Met trots zal ik zijn daden blijven gedenken."
In een interview met de Haagse Courant (8 februari 1955) vertelt zijn hospita: "Zijn ouders waren rijk, maar hij leefde zelf tamelijk zuinig. Toen hij nog een kleine jongen was ging hij eens met zijn vader naar New York. Hij kreeg kiespijn en liet zonder verdoving de kies trekken: dat scheelde een dollar."

Plaquette op Curaçao

Vader Joshua ('Jossy') Levy Maduro overlijdt in mei 1966 op Curaçao. Tot in de jaren tachtig van de vorige eeuw onderhoudt Madurodam nog contacten met de naar New York verhuisde en in 1992 in Lausanne overleden moeder Rebecca ('Beca'). Ze liggen op Curaçao naast elkaar begraven op de monumentale Israëlitische Begraafplaats 'Berg Altena'. Omdat zoon George geen graf heeft is later tussen de ouderlijke graven een plaquette geplaatst. De uitstekend onderhouden begraafplaats is dagelijks geopend, uiteraard niet op zaterdagen en joodse feestdagen. Ter nagedachtenis aan George Maduro staat in Madurodam een miniatuur van Scharlooweg 55 in Willemstad. Het geboortehuis van George Maduro is het enige niet-Nederlandse object in heel Madurodam. Ernaast staat een plaquette met het gezicht van George Maduro en de tekst: "In hem eert Nederland zijn oorlogshelden uit de strijd 1940 1945." Met de opbrengst van Madurodam worden nog steeds goede doelen ondersteund.

www.madurodam.nl

Met deze plaquette in Madurodam eert het stadje alle verzetshelden.

Tussen de beide graven van zijn ouders op de Israëlitische Begraafplaats 'Berg Altena' op Curaçao is een plaquette aangebracht als aandenken aan George Maduro. Zelf verdween hij in een massagraf in Dachau.

Op 15 juli 2016, zijn honderdste geboortedag, werd George Maduro in Den Haag nogmaals postuum geridderd met een Militaire Willemsorde. Majoor Marco Kroon, zelf ook drager, overhandigde de versierselen aan de familie van Maduro. In het verleden was dit er nooit van gekomen.
Naast het militair ceremonieel werd George Maduro geëerd met de onthulling van een monument en de uitgave van een biografie. Het monument, gemaakt door kunstenaar Jikke van Loon, bestaat uit twee beelden. Het ene beeld portretteert de tienjarige Maduro, nonchalant tegen een boom geleund. Dit beeld van de jonge George staat tegenover het grotere beeld van de volwassen Maduro in zijn huzarenuniform. Het monument heeft een prominente plaats op het voorplein van Madurodam, het George Maduroplein. Madurodam schenkt dit beeld aan de stad Den Haag.
Auteur Kathleen Brandt-Carey overhandigde het eerste exemplaar van de biografie over George Maduro, getiteld 'Ridder zonder Vrees of Blaam', aan George Maduro Alvares Correa, een neef-oomzegger van de verzetsheld. De biografie is verschenen in het Nederlands en in het Engels. De tante van de biografe is ook familie van Maduro, een volle nicht. De biografe onthult dat Maduro een veel complexere persoon was dan wij wisten en dat zijn levensverhaal interessanter is dan wij tot nu toe dachten. Hij was een womanizer, 'een man om verliefd op te worden'.

Meer informatie over de expositie is te vinden op www.georgemaduro.com

Elie Wiesel en de God

Op hoge leeftijd overleed vorige maand een van de meest opmerkelijke figuren uit de twintigste eeuw: Elie Wiesel, de man die de Holocaust overleefde en zijn leven wijdde aan de instandhouding van de herinnering eraan. Voor zijn inspanningen ontving hij in 1968 de Nobelprijs voor de vrede. Hij was bovendien een bekend auteur en geliefd spreker.

Tekst: **Brede Kristensen** Foto: **Lev Radin/Shutterstock**

Elie Wiesel tijdens een gala in New York in 2011.

Vlak bij de Oekraïense grens in Roemenië, in het verscheurde en triest stralende stadje Sighetu Marmatziei (oftewel Sighet) werd Elie Wiesel in 1928 geboren. Zijn joodse ouders waren afkomstig uit Oekraïne, waar joden het moeilijk hadden. Met enig optimisme vestigden ze zich in Sighet en begonnen er een kruidenierswinkel.

Waarom Sighet? Omdat daar al sinds 1640 een joodse gemeenschap was. Het stadje was oorspronkelijk Hongaars, maar na de Eerste Wereldoorlog was het bij Roemenië gevoegd. Tot op heden is de bevolking gemengd en wordt er zowel Roemeens als Hongaars gesproken. Door een enkeling nog Jiddisch, zoals toentertijd bij Elie thuis. Vandaar zijn drietaligheid.

Zijn ouders waren orthodoxe joden. Zijn grootvader van moederszijde was een vrome chassidim die grote invloed op Elie uitoefende en hem aanspoorde Talmoedische studies aan de lokale jeshiva, het joodse leerhuis, te volgen. Het belang van goed seculier onderwijs werd door zijn vader benadrukt.

Tijdens het fascistische Antonescu-regime ontsnapten de joodse inwoners van Sighet aan de pogroms, maar tegen het einde van de oorlog werd het gezin – ouders, Elie en drie zussen – getransporteerd naar Auschwitz. Zijn moeder en jongste zus werden meteen vergast. Samen met zijn vader werd hij geplaatst in het werkkamp. Tegen het einde van de oorlog moest hij midden in de winter met zijn vader te voet naar het kamp Buchenwald lopen. Die barre tocht overleefde zijn vader niet.

Na de bevrijding kwamen Elie en zijn beide oudste zussen, die het kamp ook overleefden, in een Frans weeshuis terecht. Eigenlijk is het onvoorstelbaar hoe hij kans zag de middelbare school af te ronden en een studie aan de Sorbonne te beginnen. Hij werkte enkele jaren voor een Franse krant waar hij kennis maakte met de schrijver François Mauriac die hem aanmoedigde zijn oorlogservaringen op schrift te stellen. Zo verscheen in 1956 zijn eerste boek in het Jiddisch ‘Un die velt hot geshvign’ (1956), ‘En de wereld heeft gezwegen’. Vervolgens verscheen een verkorte uitgave in het Frans ‘La nuit’ (1958), korte tijd later in het Engels verschenen en veel later als ‘De Nacht’ in het Nederlands (2006).

Dit boek zou hem in korte tijd wereldberoemd maken. Eigenlijk een boek dat zoals het ‘Dagboek van Anne Frank’ door iedere scholier zou moeten worden gelezen.

Nog veel meer schreef hij, zoals ‘De stad van het geluk’, over de verleiding van de waanzin, niet zonder actualiteitswaarde. Of ‘De vergetene’, over de ziekte van Alzheimer en de vraag of ook een hele collectiviteit aan die ziekte zou kunnen lijden. Of ‘Ami Ma’amin?, Ik geloof in de komst van de Messias’, zo verklaarde de grote joodse Middeleeuwse filosoof Maimonides, en die woorden moeten herhaald worden. “Hoewel het te laat is – en dat zal Hij tot in eeuwigheid zijn – zal ik alle dagen op Hem blijven wachten”, verklaarde Wiesel.

Zijn laatste boek schreef hij naar aanleiding van een ernstige hartoperatie die hij enkele jaren geleden onderging en die hem opnieuw tot aan de grens van het leven voerde. ‘Coeur ouvert’ (2011, Wiesel schreef hoofdzakelijk in het Frans) verscheen in Nederlandse vertaling kort na zijn overlijden, met als titel ‘Open hart’ (2016). Ik kom zo erop terug.

Wiesel was een begenadigd schrijver en leraar. Niet zozeer vanwege zijn verbeeldingsvermogen, als wel vanwege zijn vermogen tot formuleren. Met zijn bondige, heldere en originele formuleringen sloeg hij vaak de spijker op de kop. Als hij geen woorden vond dan, zo formuleerde hij, ‘was stilte voor mij het substituut voor geweld’. Een gedenkwaardig voornemen. Want de meeste mensen die het aan woorden ontbreekt, mannen vaak, worden dan gewelddadig.

Zijn bekendste uitspraken handelen over vrede en verzoening. Daarbij benadrukt hij sterk de menselijke verantwoordelijkheid. “De mensheid moet eraan herinnerd worden dat vrede niet een gave van God aan de wereld is. Vrede is onze gave aan elkaar.”

Hij heeft oog voor de invloed van de persoonlijke uitstraling: “Als iemand geen dankbaarheid heeft, ontbreekt er iets aan zijn humaniteit. Een persoon kan bij wijze van spreken worden gekarakteriseerd door zijn of haar houding jegens dankbaarheid.” Dat is in Wiesels ogen zo ongeveer het tegenovergestelde van onverschilligheid. “Wie zich aan onverschilligheid overgeeft, sterft voordat hij fysiek sterft.” Iedereen is graag in de buurt van mensen die dankbaarheid uitstralen. Ook dat is onze gave aan elkaar. De enige manier om Auschwitz te overleven was dat we ervan proberen te leren. En leren maakt op wonderbaarlijke wijze dankbaar.

die huilt en glimlacht

Dan zijn grote levensopdracht: de herinnering levend houden. We komen allemaal voort uit het verleden en dragen dat met ons mee. “Zonder herinnering is er geen cultuur, geen beschaving, geen samenleving, geen toekomst.” De herinnering aan wat gebeurde daagt ons uit rekenschap te geven, lessen te leren, keuzes te maken. Zo niet, dan zijn we gedoemd het verleden te herhalen. Hij zag het als zijn roeping het rijk der herinnering, hoe pijnlijk ook, te ‘beschermen, verrijken en dienen’.

President Ion Iliescu van Roemenië vroeg Wiesel in 2001 voorzitter te worden van een commissie die het lot moest onderzoeken van de Roemeense joden en zigeuners ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Hij heeft die taak op zich genomen, wetend dat de Roemenen geneigd zijn te vergeten.

‘Zwijgen van God’

Wiesel groeide godsdienstig op in het besef van de aanwezigheid van de Euwige. Zijn ervaring met de ‘nacht’, de confrontatie met het ‘zwijgen van God’, bracht hem aan het twijfelen. Of was het misschien omdat God moest huilen om wat wij aan het uitspoken waren? Uiteindelijk komt hij tot de slotsom dat ‘authentiek geloven een vragend geloven is’. En dat ‘vragen de oorsprong van leren’ is. Zonder te vragen leren we niet. In de jeshiva leerde hij te vragen en te leren. In het kamp namen de vragen toe en het leren ook. De meest verschrikkelijke vragen die gesteld kunnen worden. Zonder de jeshiva had hij het kamp mentaal nooit kunnen overleven, want alleen door te leren kunnen we overleven.

Kortgeleden verscheen dus zijn laatste boek (tenzij er nog onbekende manuscripten in zijn archief opduiken). Alhoewel hij na zijn hartoperatie nog vijf jaar zou leven, voelde hij de nabijheid van de dood en merkte hij dat hij er niet klaar voor was, dat zijn leven onaf was. Te veel dingen waren nog blijven liggen. “Zoveel uitdagingen om het hoofd te bieden... zoveel worden om te vinden, zoveel stiltes om te laten zingen.”

In 26 korte hoofdstukken brengt hij zijn gevoel onder woorden tijdens al die ingrijpende medische handelingen, de injectie om in te slapen, de pillen ter verdoving van de pijn, het zweven tussen leven en dood, de stemmen van zijn geliefden die langzaam tot hem doordringen. Telkens flitst er iets uit zijn verleden op. Zijn jeugd in Sighet, zijn grootvader, de jeshiva, het kamp, het sterven om hem heen en dan altijd weer de vraag: heb ik voldoende gedaan om de herinnering levend te houden? Heb ik me voldoende ingezet voor mijn medemens?

Samen met zijn vrouw Marion richtte hij de stichting Foundation for Humanity op, die zich onder meer bezighield met hulp aan Ethiopische joodse immigranten in Israël. Toch bekruipt hem steeds dat gevoel van onvolkomenheid. Marion komt binnen. Alles wat hij in het leven ondernam deed hij samen met haar. Nu zullen hun wegen scheiden, vermoedt hij. Als ze vertrekt, en na een glimlach de deur sluit, weet hij ‘ik ben alleen’. Tegelijkertijd beseft hij dat zij zijn twijfels en angsten kent. Dus toch niet helemaal alleen.

Hij overweegt dat veel westerse denkers zoals ook chassidische meesters vinden dat leven pas echt leven is wanneer het rekening houdt met de dood. De filosoof Heidegger dreef het ‘leven tot de dood’ existentieel op de spits. Daarentegen meent Wiesel dat de joodse traditie waarin hij staat, juist ‘kiest voor het leven’. En gelijk komt het hoofdthema van zijn werk om de hoek kijken: leven biedt gelegenheid om te leren, te groeien dus. “Alleen het leven wijst ons de weg.” Ik denk dat hij daar een punt heeft.

Het is een prachtig afscheidsboekje geworden, simpel, menselijk, herkenbaar. Dan aan het einde laat hij zich wederom door het leven verrassen. Hij is aan de beterende hand. Zijn kleinzoon komt binnen. “Telkens als ik jou zie, ben ik dankbaar dat ik leef”, zegt hij tegen de vijfjarige Elia. Het jongetje kijkt hem ernstig nadenkend aan en antwoordt: “Grandpa, je weet dat ik van je hou en ik weet dat je veel pijn hebt. Als ik meer van je hield... eh... zou je dan minder pijn hebben?” Dat ontroert de oude Wiesel en het overtuigt hem: “God ziet op zijn schepping neer en glimlacht.” Uit de mond van een ander zou dit goedkoop klinken. Wiesel kon het zeggen.

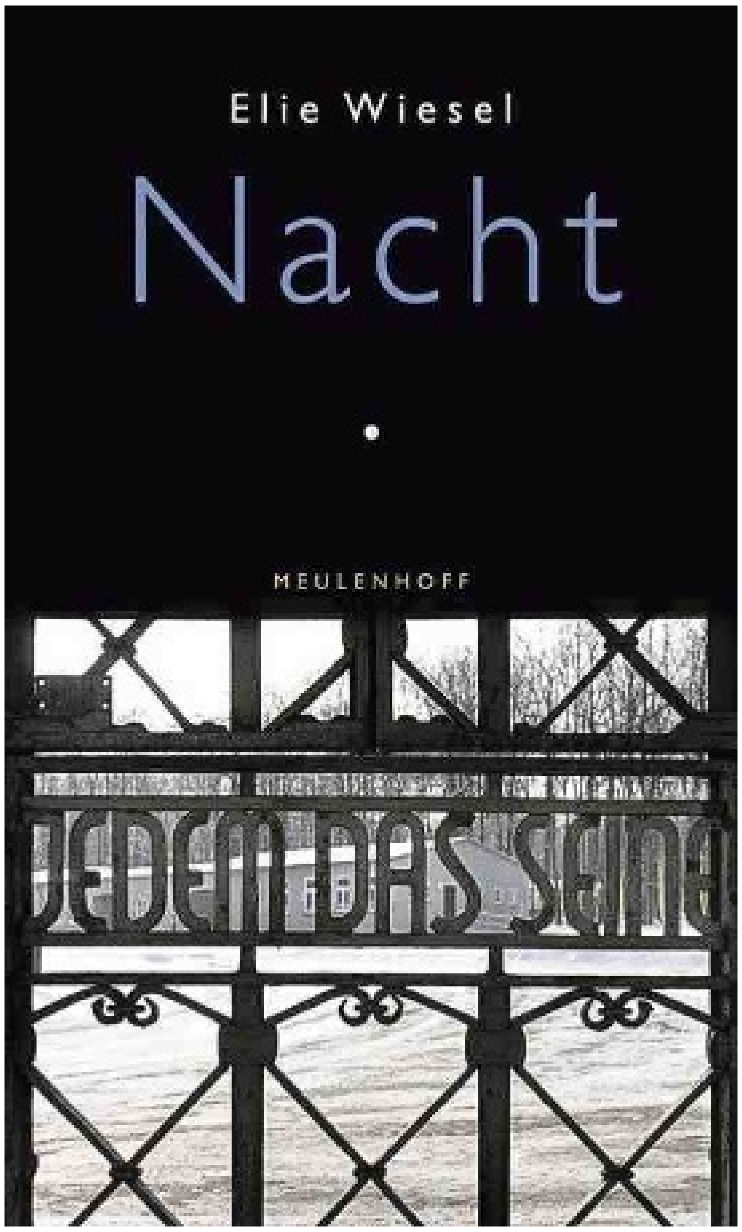

Fantastisch dat er mensen zijn als Elie Wiesel. De nacht mag ook deze dagen duister zijn, overal fonkelen de sterren.

Elie Wiesel, Coeur ouvert (Nederlandse vertaling Open hart, 2016)

Letra

Sandro Veronesi

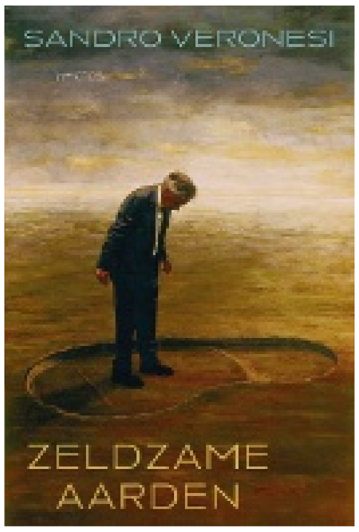

De Europese literatuurprijs voor de beste vertaling van een heel goed boek in een van de vele Europese talen geschreven, ging dit jaar naar de vertaling van Sandro Veronesi’s ‘Zeldzame aarden’ vertaald door Rob Gerritsen (2016).

Het is een buitengewone roman over doodgewone dingen die compleet onbegrijpelijk blijken te zijn. Zoals alles in het doodgewone leven. Vandaar dat de dood er vat op heeft. Gelukkig zijn er dus nog onbegrijpelijkheden die duiden op een geheim. Maar niet het goedkope geheim van een goedkoop boeketromannetje. Lezers die zoiets verwachten kunnen beter niet aan Veronesi beginnen.

Het boek is een vervolg op zijn roman ‘Kalme Chaos’ (2006), waarin een man in korte tijd zijn vrouw verliest en alleen met zijn dochtertje Claudia van tien jaar overblijft. De hoofdpersoon is verslagen, kan de draad van zijn leven niet oppakken. Nu, in deze nieuwe roman, heeft hij zijn leven opgepakt, maar de dingen pakken verkeerd uit. Zijn nieuwe relatie pakt verkeerd uit, zijn compagnon met wie hij een zaak begon blijkt een oplichter en zijn inmiddels achttien jaar oude dochter loopt weg. Dat alles in een korte tijdspanne.

We leren de hoofdpersoon Pietro weer kennen als iemand die geleefd wordt door medemensen en omstandigheden en zich daarvan amper bewust is. Als hij ‘nee’ zou moeten zeggen geeft hij niet thuis. Of hij stelt beslissingen uit, hopend op betere omstandigheden. Hij stelt zijn vertrouwen in mensen die dat in de verste verte niet verdienen. Tot hij met de neus op droevige feiten wordt gedrukt en zich met hulp van anderen eindelijk een beetje een eigen weg door de jungle van het leven weet te banen. Een voor de gemiddelde lezer ongetwijfeld zeer herkenbaar boek.

In een interview met de redactie van Literatuurplein zegt hij over zijn boeken dat ze bedoeld zijn ‘als wouden vol met symbolen’. In dat interview zegt hij iets bijzonders, legt hij de vinger op een eenzijdigheid die zeer typerend is voor onze tijd: “In het verre verleden las men geen boeken voor het verhaal, men las boeken om de symboliek. Eeuw na eeuw zijn we deze gave langzaamaan kwijtgeraakt. We lezen meer en meer om de plot, niet om de betekenis. Terwijl symbolen in verband staan met het universum, met God, met alles waarom we leven. Wat de hoofdpersonen doen, een andere oplossing vinden die niet wetenschappelijk of logisch is, dat is wat ik hoop dat ook de lezer doet.” Al die symbolen in zijn werk blijken te maken te hebben met de morele dimensie van het leven, waaraan meestal wordt voorbijgegaan.

Het juryrapport spreekt over ‘de ongelooflijke geestige manier waarop Veronesi, vaak in een monologue intérieur, het verhaal vertelt van Pietro Palladino, bij wie de grond onder de voeten wegvalt wanneer... blijkt dat niets in zijn leven is wat het leek te zijn’. Een buitengewoon boek van een buitengewoon schrijver.

Rechter exposeert gewaagde kunst in Landhuis Bloemhof

'Het zijn juist de begrenzingen die het interessant maken'

"Begrenzingen bepalen de vrijheid. Het zijn juist de begrenzingen die het interessant maken", aldus Diederik Radder (Vught, 1962), kunstenaar en rechter. "Te veel vrijheid zet de mens gevangen in zijn eigen cel. Te veel vrijheid is grenzeloos", zegt hij. En dat laat Radder ook zien in zijn kunstwerken.

Tekst: Judice Ledeboer Foto's: Ken Wong

Hij heeft zijn eerste solo-expositie in Landhuis Bloemhof en daar is hij blij mee. "Dat decor van het oude landhuis. Het is zo mooi om al mijn werk hier te zien hangen. Het geeft een gevoel van geborgenheid." De Ñapa sprak met de kunstenaar, alias rechter, over zijn werk als kunstenaar, hoe het werk tot stand komt en waar hij zijn inspiratie vandaan haalt. Diederik Radder woont sinds een jaar op Curaçao. Hij is rechter bij het Gemeenschappelijk Hof van Justitie van Aruba, Curaçao, St. Maarten en van Bonaire, St. Eustatius en Saba. Radder is geboren in een gezin met drie zussen en een broer. Zijn moeder was kunstenares en zijn vader was officier bij de landmacht. Zijn moeder had een boutique, de Potterie, in het Nederlandse Duiven en daar verkocht ze keramiek, kunstnijverheid uit Denemarken, ze maakte wandkleden en papier-maché poppen. "Dat is de situatie waarbinnen ik ben opgegroeid."

Als enige van alle kinderen was Radder ook geïnteresseerd in kunst. "Ik tekende veel en ik heb ooit een wandlapje gemaakt. Ik deed mijn moeder na. Ik heb ook papier-maché poppen gemaakt en op de lagere school maakte ik ooit een keramieken draak. Na jaren heb ik die weggegooid, er was een pootje af. Ik heb er nog wel een foto van gemaakt", vertelt hij lachend.

Vrijer voelen

Sinds hij op Curaçao woont voelt hij zich 'vrijer'. Je vrij voelen, zowel fysiek als mentaal komt tijdens het gesprek diverse keren ter sprake. Hij is er zelf een beetje verbaasd over. Bij het maken van zijn kunst betrapt hij zich soms op gedachtes als 'dit kan wel' en 'dit kan niet'. Maar dat schudt hij even zo snel weer van zich af, want hij vindt dat hij als kunstenaar alles mag tekenen, kleuren, plakken en invullen zoals hij dat wil. Op een groot of op een klein doek. "Als kind durfde ik 'vrij' te zijn, maar op de middelbare school merkte ik dat wat ik maakte ongewoon was en dat kon niet. Als we de opdracht kregen om een paard te tekenen dan moest je ook een paard tekenen. Ik tekende niet het paard zoals de leraar dat wilde. Het lijkt wel of die vrijheid werd onderdrukt en die vrijheid moest ik later weer ontdekken."

Toen hij klaar was met zijn middelbare school moest Radder kiezen wat hij daarna wilde gaan doen. Dat vond hij een lastige keuze. "Ga ik verder met de kunst of ga ik iets anders doen? Het leven als kunstenaar leek me eenzaam. Dat je de hele dag in je eentje thuis iets zit te maken. Dat vond ik niet zo aantrekkelijk." Radder is toen eerst naar de Hogere Hotelschool in Maastricht gegaan. "Mijn opa had een hotel/restaurant en dat fascineerde me. Dus ging ik naar de Hotelschool. Maar toen ik daarmee klaar was dacht ik: er zit meer in mij."

Gedrag van mensen

Radder bleef in Maastricht en ging rechten studeren. "Ik hield van de kleinschaligheid van die stad." De keuze voor een studie rechten was heel bewust. "Ik houd van mensen en alles dat met gedrag te maken heeft. Men denkt dat het bij rechten alleen om de regels gaat, maar het gaat juist over de manier waarop je met elkaar omgaat en als dingen onacceptabel zijn wordt dat vastgelegd in regels. Ik vind het interessant aan het recht dat het over gedrag van de mensen gaat en de regels die eruit voortkomen", aldus Radder. Na zijn stage bij een kantonrechter in Nijmegen vond hij het vak als rechter 'fantastisch'. Heel menselijk. Hij werd eerst nog advocaat maar dat vond hij niets. "Het rechtvaardigheidsgevoel zat me in de weg. Ik wilde echt recht doen aan een situatie en wat er speelt tussen de mensen. Als advocaat moet je regelmatig opkomen voor iemand waarvan je het niet ziet zitten wat hij heeft gedaan, dat vond ik lastig."

'What bubbles up'

Radder maakt kunst vanuit zijn gevoel en de emoties die daaruit voortkomen. "Je bent altijd geneigd om te veel na te denken. Daarom heb ik deze expositie ook 'What bubbles up' genoemd." Hij laat zich leiden door zijn intuïtie en wil zich niet laten beperken door de materialen die hij gebruikt en dat wat hij op het doek neerzet. Hij zegt daar zelf over: "Soms teken of creëer ik iets vanuit een bepaalde emotie, zonder dat ik op dat moment me ervan bewust ben dat ik daar in zit, en als ik later terugkijk naar het werk dan realiseer ik me die emotie van toen pas. Dan herken ik ook de levensfase waarin ik toen zat. Je zou kunnen zeggen dat ik in de kunst mijn balans vind. Het is een soort uitlaatklep."

De kunstenaar gebruikt gemengde technieken die goed aansluiten bij hoe hij dingen ervaart. Hij werkt met inkt, viltstiften, verf, hij maakt stempels en maakt ook werken die hij 'collage-achtig' noemt. Hij gebruikt wat er voorhanden is. Dat wordt mixed media of gemengde technieken genoemd. Het geeft hem de vrijheid om te doen wat er in hem opkomt.

De grote ommekeer in zijn leven was een sabbatical die hij tien jaar geleden nam om vijf maanden naar het Zuid-Afrikaanse Kaapstad te gaan. Die vijf maanden wilde hij gebruiken om kunst te maken. In Kaapstad leerde hij hoe vrij je mag zijn als kunstenaar. Daar leerde hij ook om gemengde technieken te gebruiken. "Het was een belangrijk moment voor me om verder te gaan in mijn eigen stijl. Dat had ik daarvoor niet kunnen doen. Ik had altijd het gevoel: wat moet ik maken?"

Zoals al eerder gezegd werkt Radder vanuit zijn gevoel. "Soms zie ik iets voor me en wil ik dat maken, maar dan wordt het halverwege toch iets heel anders. Ik laat me graag verrassen. Ik maak soms ook tekeningen naar aanleiding van een tekst of een beeld. Vanuit zo'n vaak heel eenvoudig uitgangspunt laat ik mijn associatie zijn gang gaan. Het komt ook voor dat ik een tekening heel trefzeker klaar heb. En soms teken ik er gewoon overheen als het me nog niet bevalt." Hij vindt het vooral leuk om te zien hoe hij op verschillende manieren tot een goed eindresultaat kan komen.

In zijn werk komen alle kanten van het leven voor. Liefde, verdriet 'en veel druppelachtige vormen'. "Die zou je kunnen zien als tranen", zegt hij zelf. Maar de associatie met tranen kan hij niet noemen. "Ik ben iemand die het leven heel optimistisch benadert, maar het leven is niet altijd optimistisch. Toch reageren mensen vaak met: 'ik word vrolijk van je werk'. En ik houd ervan als mensen blij zijn." Hij is er ook trots op dat mensen zijn werk 'eigen' vinden. Herkenbaar als 'een Diederik Radder'. Met nadruk zegt hij dan: "Ik schilder niet om te behagen, want ik wil maken wat ik wil."

De kunstenaar is blij dat hij al zijn werk in Bloemhof aan het grote publiek mag laten zien. Volgens hem heeft een expositie twee kanten. "Ik stel me natuurlijk heel kwetsbaar op. Dingen die ik in een map heb staan exposeer ik. Die 'stel ik bloot'. De belangstelling is overweldigend. Daar ben ik heel blij mee. Er is duidelijk een klik als mensen zeggen: ik zie emoties die ik herken en ook iets in me losmaken. Ik vind het mooi als mensen verbinding zoeken."

Radder werd ooit geraakt door de haiku's van Elis Juliana. Toen hij een haiku van Elis Juliana las kreeg hij het antwoord op de vraag 'wat is vrijheid?'. "Deze haiku ging om mij", zegt hij. Het begrip 'vrijheid' werd hem ineens duidelijk. Niet genoeg vrijheid beperkt en 'te veel vrijheid stopt iemand in de gevangenis'.

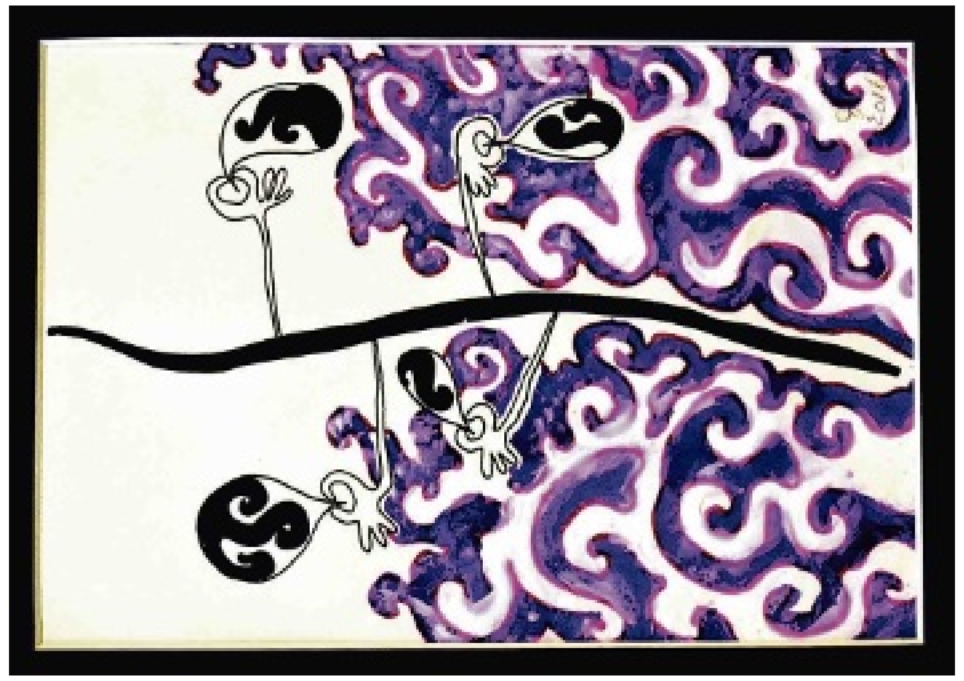

Het is juist dat gevoel van vrijheid dat zo bepalend is voor de kunst die Radder maakt. Iedereen heeft zijn of haar eigen interpretaties bij het zien van zijn werk en dat mag ook volgens hem.

De haiku van Elis Juliana luidt:
Libertat di mas
ta buta hende sera
su mes den prizon
Vertaald: Te veel vrijheid stopt iemand in de gevangenis

Op de vraag over hoe hij naar de toekomst kijkt antwoordt Radder: "Ik maak me niet druk over hoe de toekomst eruit ziet. Ik ben er zelf best benieuwd naar. Ik heb geleerd om erop te vertrouwen dat het allemaal wel vanzelf komt."

Het leven op Curaçao is zeker van invloed op hoe hij naar het leven kijkt. Als mens en ook als kunstenaar. "Het gaat om het gevoel van vrij zijn op fysiek en mentaal gebied. Dat eiland in die grote blauwe zee geeft me dat gevoel."

De expositie in Landhuis Bloemhof is verlengd tot zaterdag 3 september. Op woensdag 31 augustus van 17.30 tot 19.00 uur is er een happy hour waarbij de kunstenaar aanwezig is.

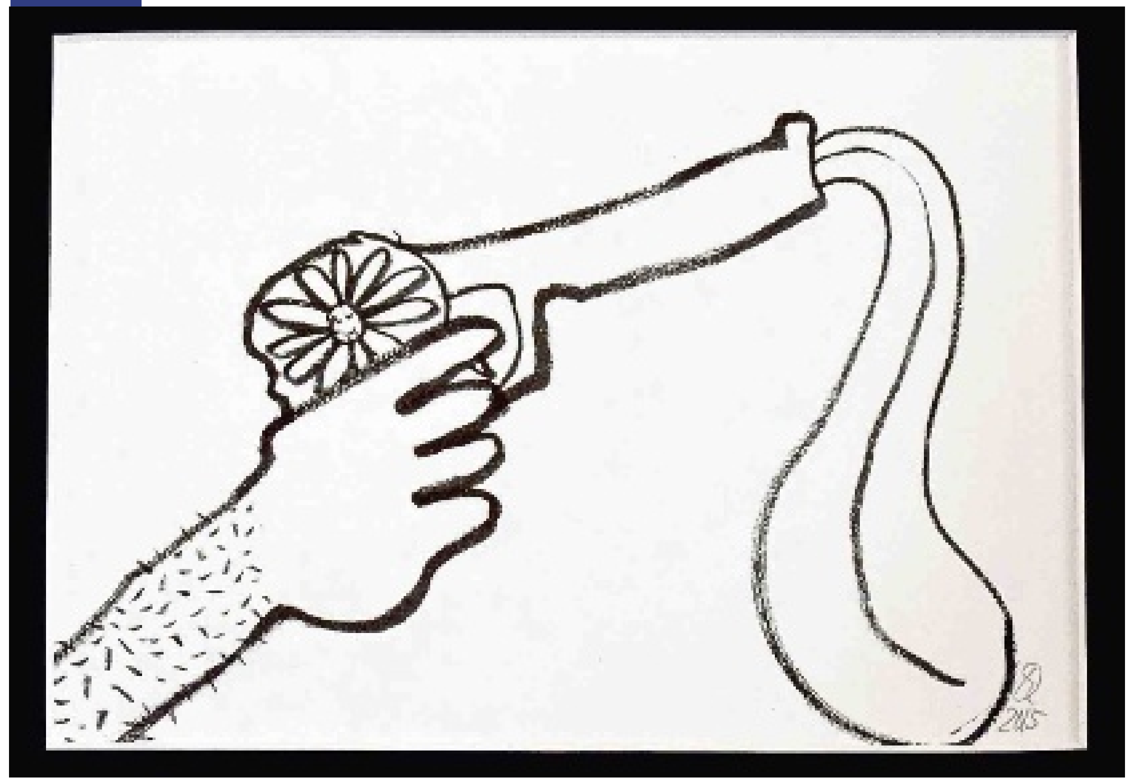

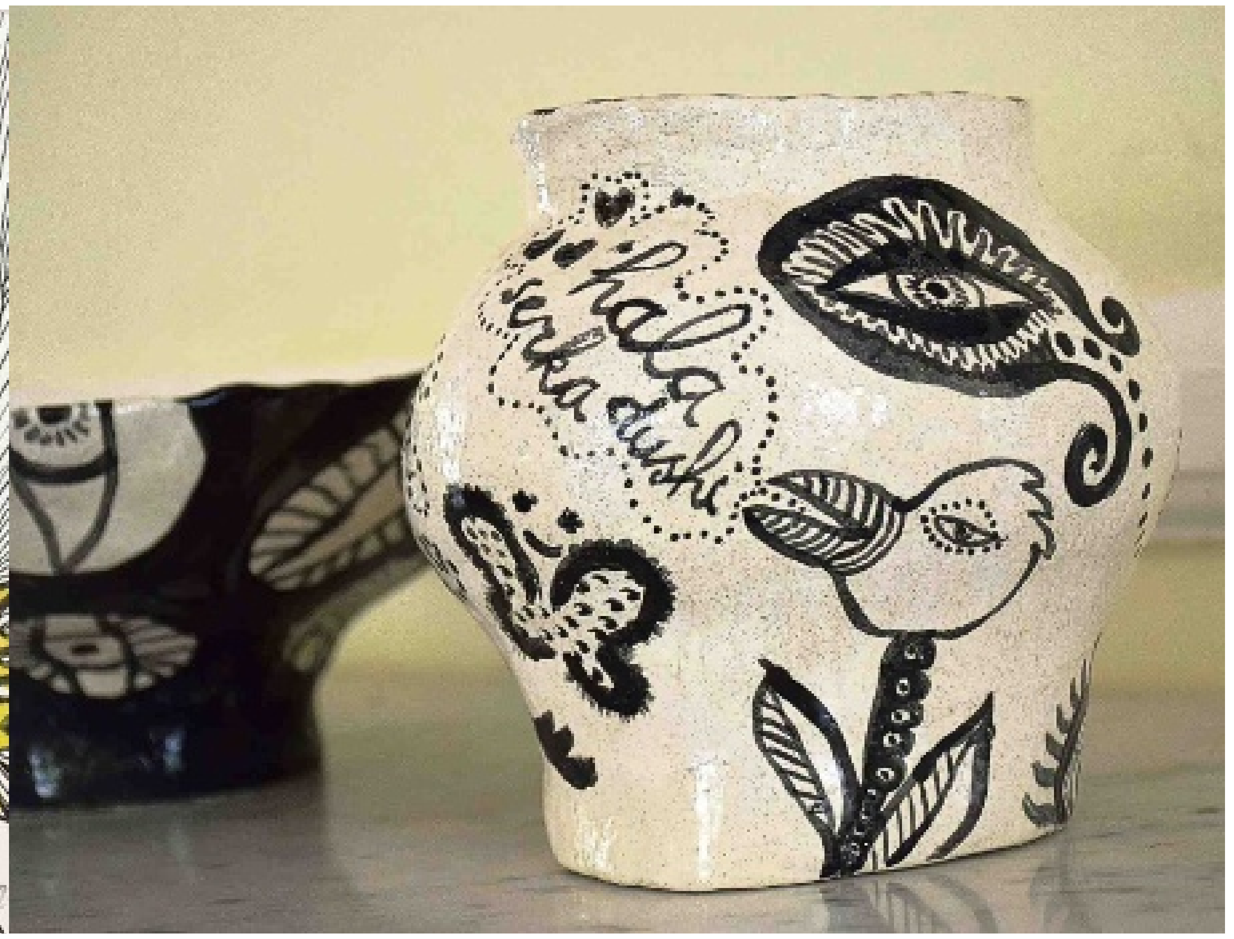

Over organiseren, ondernemen, managen en leidinggeven

Full Circle

Full Circle is de titel van een nieuw boek over modern en effectief management voor nu en de toekomst dat in de Nederlandse en Engelse taal verschijnt. De lezers van Ñapa, de wekelijkse bijlage van de Amigoe, hebben elke maand de primeur van een vervolgartikel uit het boek zoals dat naar de uitgever gaat voor de laatste aanpassingen in stijl en taalgebruik.

Tekst: **Jan de Ruijter**

In de afgelopen maanden hebben we in deze serie artikelen over modern en effectief management toegelicht waar zowel de goede medewerker van de toekomst als het goede bedrijf dat langdurig succesvol wil zijn in de toekomst, aan moet voldoen om de gecompliceerde en steeds moeilijkere wereld van morgen te overleven.
We hebben gezien hoe daar aan beide kanten een complete mentaliteitsverandering voor nodig is, en hoe medewerkers moeten groeien van de oude mentaliteit van apathie en ongeïnteresseerdheid en de kantjes ervan aflopen naar volledige inzet voor en totale dedicatie aan het bedrijf. De managers moeten groeien van het verouderde en niet-functionerende command and control naar een participerende managementstijl waarin met medewerkers als partners wordt samengewerkt.
Recapitulerend betrof de mentaliteitsverandering aan de kant van de medewerkers de volgende punten: de realisatie dat kwaliteit en excellence in al het handelen en gedrag nummer één zijn; dat de inzet om 100 procent klanttevredenheid te bereiken te allen tijde en zonder uitzondering een vanzelfsprekend gedragspatroon is; competentie, vakbekwaamheid een eerste vereiste is; dat het gaat om pro-activiteit van de medewerker, en zijn betrokkenheid, intrinsieke motivatie en zijn gevoel voor ownership, het handelen met de dedicatie van een eigenaar; een doel en richting hebben voor je eigen leven, een doener oftewel aanpakker zijn; continu willen blijven leren, en naar 'whole life' succes streven.
Bij de bedrijven, managers en eigenaren gaat het om mentaliteitsveranderingen betreffende kwaliteit en excellence; klanttevredenheid; de drie P's van People, Profit, Planet en samenleving; het principe van de Living Company; het stimuleren van participatie en commitment; het leidinggeven 'by example; de erkenning van bedrijfscultuur als de fundering van het bedrijf; het continu elimineren van dissatisfiers; de ontwikkeling en volle ontplooiing van medewerkers; de afrekencultuur en het verantwoordelijk houden van mensen voor hun prestaties; en herkenning, erkenning en viering van goede prestaties. En daarmee zijn we aan het laatste belangrijke punt gekomen van de mentaliteitsveranderingen die nodig zijn voor bedrijven en managers om de moeilijke tijden van morgen aan te kunnen.

Succes

Hét grote kenmerk van langdurig succesvolle organisaties voor de toekomst is hun inzicht om naar gemeenschappelijk succes te streven en 'mutual goal setting' te hanteren als hét instrument om de wederzijdse wensen en doelen van de organisatie en individuele medewerkers te behalen. Het besef en de erkenning dat het niet alleen om het succes van het bedrijf gaat maar om het succes van allen, van eenieder!
Het principe van gemeenschappelijke doelen opstellen en het streven van medewerkers en managers om samen de doelen van het bedrijf en van de individuele medewerkers te behalen draait om de gedachte dat de moderne, effectieve manager bekijkt hoe hij als manager zijn zakelijke doelen kan laten samenvallen en samensmelten met de doelen die de medewerkers hebben ten aanzien van hun carrière, hun zelfontplooiing en hun streven naar 'whole life' succes.
Het streven naar gemeenschappelijk succes door middel van het opstellen en behalen van de zakelijke doelen van de organisatie en de persoonlijke doelen van individuele medewerkers is het voornaamste en belangrijkste uitgangspunt van het moderne, langdurig succesvolle bedrijf van de toekomst.
Het betekent het werken in volledige partnership! Het betekent tevens het definitief verlaten van het command and control-systeem en daarin ligt juist de grote mentaliteitsverandering die nu vereist is. Het is de enige manier om langdurig succesvol te zijn.
Er is geen andere manier en bedrijven die deze nieuwe methode niet omhelzen zullen ook niet langdurig succesvol zijn; hun succes loopt af en kan alleen maar kortstondig zijn. Gemeenschappelijk succes, samen doelen opstellen en behalen, samenwerken in partnership, dát is de formule van de toekomst! Een diepere behandeling van management by objectives is daarvoor nodig.

Oud management

Alles wat tot voor kort als de geldende managementstijl of -methode werd beschouwd, kan de prullenbak in. De overgrote hoeveelheden policies en procedures, de grote hoeveelheden uitvoerige werkprocessen, management in 'ivory towers', command and control, grote aantallen supervisors en inspecties, autoritair management, management by fear, de jaarlijkse moeilijke en moeizame personeelsevaluaties, bureaucratie, continu controleren en veel hiërarchie, het behoort allemaal tot de verleden tijd en er is daar geen plaats meer voor in het moderne, effectieve en succesvolle bedrijf van de toekomst.
De oude werkgever zal moeten veranderen in een moderne manager die zich bewust is van zijn sociale verantwoordelijkheden als hij deze moeilijke tijd wil overleven en succesvol wil zijn in de toekomst.
En net zoals bij de werknemers, is ook hier het ontleren, to unlearn, veel belangrijker en soms zelfs moeilijker dan het leren van de nieuwe aanpak. Managers proberen het te leren maar vallen steeds weer terug in hun oude gedrag van command and control, inspecteren, hiërarchie, angst aanjagen enzovoorts.
Tijdens deze uiteenzetting van de 'change of mindset', de mentaliteitsverandering die er aan de kant van zowel de managers en bedrijven als aan de kant van de medewerkers nodig is om ook succesvol te zijn in de toekomst, is meerdere keren aangegeven dat verschillende onderwerpen een verdere behandeling nodig hebben. Voor het opstellen van deze lijst van vereisten en kenmerken was een benoeming en korte uitleg voldoende maar de punten van het juiste managementmodel, de bedrijfscultuur en het opstellen van doelen oftewel management by objectives hebben een veel uitgebreidere behandeling nodig en daar wordt vanaf de volgende aflevering mee begonnen.

Wordt vervolgd.

Jan de Ruijter is bedrijfsconsultant op Aruba en is te bereiken via e-mail janderuijter@yahoo.com.

Food for thought.

Nachtschade schadelijk? Niet altijd!

Een makkelijk groentegerecht dat u van tevoren kunt maken. Variatie in groente is heel belangrijk voor iedereen in de familie. Kinderen leren op deze manier ook alles te eten. De bekende 'paplepel-methode'. De komende weken zullen wij een aantal voedingsmiddelen in de recepten bespreken met speciale voordelen voor uw gezondheid. Voor deze editie: nachtschade schadelijk? Niet altijd!

Tekst: **Miriam de Windt**

Voedingswaarde

	hoeveelheid	% DAH	bron uit recept
calorieën/kJoules	64/ 269 3%		
vitamine A	144 mcg	18%	tomaten, peterselie, kaas
vitamine B2	0,13 mg	10%	aubergines, kaas, peterselie
vitamine C	30 mg	43%	aubergines, tomaten, peterselie
ijzer	1,6 mg	11%	aubergines, peterselie, tomaten
voedingsvezels	5 g	7%	aubergines

De percentages zijn berekend voor 1 ruime portie op basis van 2000 calorieën (8400 kJoules) per dag, voor een gezonde volwassene.

Beide hoofdingrediënten van dit recept behoren tot de familie van nachtschade. Zoals bekend, kunnen groente en fruit van de nachtschadeplanten vervelende reacties veroorzaken in uw lichaam. Onder meer acute ontstekingen, darmproblemen, vermoeidheid, uitputting, misselijkheid en PMS. Alsook meer chronische klachten zoals darmontstekingen, fybromyalgie, gewrichtsklachten (bijvoorbeeld artritis) en allergische klachten (huiduitslag, jeuk, zwelling en eczeem).
Veelal zijn het de schadelijke klachten en reacties waar iedereen het over heeft. Echter, er zijn onderzoeken gedaan die uitwijzen dat nachtschaden ook positieve reacties kunnen veroorzaken.
In de literatuur wordt vermeld dat nachtschaden ontstekingsreacties kunnen verminderen bij vrouwen met overgewicht en een gunstig effect kunnen hebben bij de preventie van Parkinson.
Het zal per persoon verschillen en is afhankelijk van uw constitutie, of u al bepaalde klachten heeft en de hoeveelheid en regelmaat dat u nachtschaden eet. FYI… nachtschaden zijn onder meer aubergine, tomaat, aardappelen, paprika, kersen en tabak. Variatie blijft altijd het beste advies: varieer uw groenten en fruit.

Miriam de Windt is diëtiste en natural nutritionist.
C 520-6932

Peterselie: plat of krul

Platte peterselie of bladpeterselie of Italiaanse peterselie en krulpeterselie zijn oorspronkelijk afkomstig uit het Mediterrane gebied. Peterselie heeft een hoog gehalte aan vitamine A, Beta-caroteen, vitamine C en ijzer. En niet te vergeten de fytonutriënten. Alle genoemde voedingsstoffen in peterselie hebben een anti-oxydatieve werking.
Peterselie heeft vele goede eigenschappen en verdient het om vaker te worden gebruikt dan alleen als garnituur.
Platte peterselie heeft een meer robuuste smaak, terwijl krulpeterselie bitter kan smaken. Krulpeterselie wordt in ieder geval meestal gebruikt voor decoratie (trosjes van de gekrulde bladeren of heel fijn gesneden verstrooid over gerechten).
Beide soorten peterselie kunt u in gerechten gebruiken. Indien u de ene soort met de andere vervangt, begin met een mindere hoeveelheid dan in het recept en proef om te kijken of u meer dient toe te voegen.
Incidentie van kanker stijgt wereldwijd in een hoog tempo. Persoonlijk ben ik ervan overtuigd dat ongezonder eten een van de oorzaken is. Engelse wetenschappers hebben middels een onderzoek specifieke stoffen in de voeding ontdekt die kankercellen kunnen opruimen. Deze stoffen worden door planten gemaakt om zichzelf te beschermen. Deze worden salvestrolen genoemd, ze behoren tot de fytonutriënten en hebben een kankerremmende werking.
Fytonutriënten komen alleen in plantaardig voedsel voor en hebben een belangrijke functie bij verschillende bio-chemische processen in uw lichaam. Bitterstoffen, alkaloïden, looistoffen, glycosiden, saponinen en organische zuren zijn enkele soorten fytonutriënten.
Ze kunnen uw lichaam positief ondersteunen bij onder meer diabetes, hart- en vaatziekten en kanker.
Deze stoffen zijn in grotere hoeveelheden aanwezig in verse biologische groenten en fruit. In bespoten groenten en fruit en bewerkte producten niet zo zeer. Bovendien kunnen bewerkte producten zelfs kankerverwekkende stoffen bevatten (bijvoorbeeld resten pesticiden).
Tegenwoordig bevat onze voeding veel minder van deze goede stoffen dan vroeger door manipulatie, chemisch bewerken van voedsel en het gebruik van bestrijdingsmiddelen. Alleen in biologische (onbewerkte) voedingsmiddelen komen nog relevante hoeveelheden salvestrolen en andere fytonutriënten voor.
De afname van beschermende stoffen in de voeding en de toename van kankerverwekkende stoffen, is één van de mogelijke redenen voor de toename van kanker.
Zorgen dat u zo veel mogelijk dagelijks verse groenten en fruit gebruikt, dan wel biologisch, is geen overbodig advies.
Enkele biologische bronnen van salvestrolen zijn:
Groenten: groene groenten, artisjokken, asperges, waterkers, rucola, alle koolsoorten, pepers, avocado, gekiemde sojabonen, wilde wortelen, selderie, komkommer, spinazie, pompoen, courgette en aubergine.
Fruit: rode vruchten, olijven, bessen, druiven, appels, aardbeien, pruimen, vijgen, frambozen, mandarijn, sinaasappel, peer, meloen, ananas en mango.
Kruiden: peterselie, basilicum, rozemarijn, tijm, mint, rooibos, rozenbottel en kamille.

Analyse

Zoals u uit de tabel kunt opmaken, het zijn de aubergines, tomaten en de peterselie die de grootste hoeveelheden leveren van de goede voedingsstoffen.
De hoeveelheden vetten, verzadigde vetten en cholesterol zijn afkomstig van de kaas en zijn zeer minimaal.
U hoeft nachtschaden niet uit uw voeding te schrappen. Alleen wanneer er al sprake is van allergische reacties, dient u voorzichtig te zijn met nachtschaden. Zorg anders voor voldoende variatie van groente en fruit en houd gerechten met nachtschaden simpel. Aubergine en tomaten zijn makkelijk zelf te planten. Ze groeien snel, u kunt snel oogsten en kleinschalig is het niet moeilijk om voor natuurlijke bescherming te zorgen in plaats van chemische bestrijdingsmiddelen.
Eet smakelijk en gezond!

Kook mee met May.

Ingrediënten:
2 middelgrote aubergines met schil, dun gesneden
1 eetlepel zout
5 grote tomaten, in plakken gesneden
½ cup Italiaanse peterselie, fijn gehakt
2 tenen knoflook, fijn gehakt
½ cup droge witte wijn (Pinot Grigio)
Zout en gemalen zwarte peper naar smaak
⅓ cup Parmezaanse kaas
Peterselie om te garneren

Bereidingswijze:
De plakken aubergine in een zeef bestrooien met het zout. 30-40 minuten laten staan. Afspoelen en met keukenpapier droog deppen.
Intussen de oven voorverwarmen tot 200 graden.
In een kleine beboterde ovenschaal de aubergines, de tomaten, de peterselie en de knoflook daksgewijs arrangeren. Afmaken met zout en peper.
De wijn er over schenken, met de Parmezaanse kaas bestrooien.
Afdekken met aluminiumfolie en in de voorverwarmde oven 30 minuten bakken.
De folie wegnemen en nog 20 minuten bakken of tot het gerecht bruin is, met het vocht uit de schaal besprenkelen.
Uit de oven nemen en met peterselie garneren.
Bijgerecht voor 6 personen.

Eet smakelijk,
May

Theater vanuit een

Het boek 'Tien Jaar Onverwerkt Verleden' geeft een overzicht van de theatervoorstellingen van Stichting Jules Leeft (SJL) die in Nederland, Aruba, Curaçao en Suriname te zien waren. Een ontwikkeling die jaren geleden in de Verenigde Staten en Londen werd gestart en als een gewone praktijk werd ervaren in het uitgaansleven of culturele beleving in de metropool. In Nederland schijnt men heel voorzichtig te zijn met theatervoorstellingen die een historische gebeurtenis of 'black-theatre' op de bühne brengen.

Tekst: **Quito Nicolaas**

In geheel Europa, met uitzondering van Groot-Brittannië, en zoals in Nederland is men opgegroeid en bekend met toneelgezelschappen die de dagelijkse besognes van Nederland in kaart brengen. Ondanks dat de eerste Antilliaanse rijksgenoten uit de West vanaf het begin van de twintigste eeuw zich in Nederland hadden gevestigd, heeft het vrij lang geduurd voordat het theatergebeuren op gang kwam.
Zowel op Curaçao als in Suriname is men in de jaren zeventig begonnen met een nieuwe vorm van theater, het zogenoemde politiek theater. Na de omwenteling eind jaren zestig op Curaçao werd het publiek met theaterstukken als 'Tula' (1971), 'Tochi' (1972) en 'Konsenshi di un pueblo' (bewustzijn van een volk, 1973), een spiegel voorgehouden.
Suriname kan, met het bestaan van theater- en toneelgenootschap Thalia dat meer dan 177 jaar oud is en niet alleen humoristische en triviale toneelstukken opvoert, buigen op een veel langere traditie. Het was na de stakingsgolf in 1969 tegen de regering-Pengel, dat schrijver Thea Doelwijt zich wijdde aan het schrijven van toneelstukken, musicals en in mindere mate cabaretteksten. Aan de vooravond van de onafhankelijkheid van Suriname in 1975 en tijdens de laatste onderhandelingsrondes met minister Jan Pronk, schreef Doelwijt het theaterstuk 'Land te koop' (1973), waarin ze fel van leer trok tegen de bereikte onderhandelingsresultaten.
Doelwijt stond een Suriname voor ogen, waarin de Surinaamse burger bewust is van zijn nationaliteit, het Surinamerschap en de rijkdom van het land die de Surinamer ten goede kwam. De in koloniale tijden ingevoerde etnische scheidslijnen moesten opgeheven worden, zodat onder anderen Creolen, Hindoestanen, Javanen en Chinezen samen en naast elkaar konden leven. Het individu moest in alle vrijheid zonder enige koloniale repressie of knellende tradities zich kunnen ontplooien. Na de militaire coup in 1980 en de decembermoorden (1982), vormden deze gebeurtenissen aanleiding voor een nieuw theaterstuk 'Iris' (1987), waarin de regisseur Doelwijt zich verzette tegen het fenomeen militarisme in Suriname.

Verfrissende kijk

Op dat moment (1982) reisde John Leerdam vanuit Curaçao naar Nederland om de opleiding theaterregie en dramadocent aan de Theaterschool in Amsterdam te volgen. Kennelijk onder de indruk van de theaterstukken van Pacheco Domacassé en Diana Lebacs begin jaren zeventig over de heersende maatschappelijke problemen en aangespoord door de theaterproducties van Thea Doelwijt, besloot Leerdam zijn carrière in de wereld van het theater te vervolgen.
Direct na zijn studie vloog Leerdam naar New York om in 1986 en 1987 nieuwe inzichten te verwerven en enige afstand te nemen van het Europese theaterleven. Later, van 1991 tot 1996, verbleef hij opnieuw in The Big Apple, waar hij een opleiding volgde op het gebied van filmregie en -productie.

ander perspectief

Vanaf dat moment rees zijn ster en zelf vond hij zich er helemaal klaar voor om de Nederlandse theaterwereld te veroveren. Hij is een begenadigde schrijver van theaterteksten en een strenge regisseur voor zijn acteurs. Gedurende korte tijd (1996-1999) was Leerdam als directeur en artistiek leider betrokken bij het Cosmic Theater in Amsterdam, dat door het duo Felix de Rooy en Norman de Palm in 1983 werd opgericht.
Deze episode leverde Leerdam geen belemmeringen op voor zijn artistieke ideeën en producties tijdens de Cosmic-theaterperiode, waarvan wij later van de niet-gerealiseerde plannen zouden genieten. Na een uitstapje in de politiek keerde hij terug in de theaterwereld, vastberaden als nooit eerder om het postkoloniale verleden van het Koninkrijk der Nederlanden in theatervorm te bewerken. Menigeen heeft dit niet meegekregen in het geschiedenisonderwijs en in de tot nu toe verschenen literatuur hierover, werd dit eenzijdig belicht. Hiermee werd tevens een hiaat in het bewustzijn van de Antilliaan, Surinamer, Molukker en Nederlander opgevuld en vertolkt SJL een katalyserende rol in het maatschappelijke debat en voor de andere migrantengroeperingen.

Het gedeelde verleden

De in 2006 opgerichte Stichting Julius Leeft had net een eerste voorstelling 'De tranen van Den Uyl' (2005) over de decembermoorden in Suriname achter de rug, toen men op basis van de overweldigende reacties meteen besloot om dit project langs eenzelfde politiek-historische lijn voort te zetten.
De formule is vrij simpel: de gebeurtenissen en verhalen worden bewerkt tot een theatrale reading en voor elke voorstelling worden bekende gezichten uit de commerciële, politieke, culturele en mediasector uitgenodigd om samen met professionele acteurs op te treden. Het verhaal wordt dusdanig in elkaar verweven dat men de boodschap op een aanvaardbare en verteerbare manier consumeert. En dat is tevens de kracht van Leerdam: hij weet verdomd goed hoe een complex onderwerp gethematiseerd moet worden, zonder te vervallen in simplificatie van de realiteit.
De voorstellingen bieden de bezoekers meestal de mogelijkheid om vanuit een ander perspectief over bepaalde gebeurtenissen te reflecteren en een uitlaatklep om met anderen over te praten. Een theatrale reading gaat altijd gepaard met zang van onder anderen Manoushka Zeegelaar Breeveld en Izaline Calister, die over een gouden stem beschikt, met muziek en dans die je huid prikkelen. Het is met dit muzikaal theater – voor Nederlandse normen vormde dit een nieuwe traditie – dat men probeert de relatie van Nederland met zijn Caribische rijksdelen nader te belichten. Aan de ene kant is het een waar festijn, waarbij iedereen meezingt en in zijn stoel placht te bewegen, aan de andere kant kent het ook een serieus karakter. Na afloop heeft de bezoeker op een luchtige manier kennisgemaakt met een stukje geschiedenis dat onbeschreven is of waarover liever niet wordt gesproken.

De voorstellingen

Globaal genomen is gekozen voor thema's die de betrekkingen tussen de landen in het Koninkrijk belichten. Het gaat om muziektheater met een minimum aantal rekwisieten en attributen dat – vanwege een overmaat aan muziek en zang – soms neigt naar een musical, maar dankzij de gevoerde monologen en dialogen in een evenwicht terugkeert. Daar het om een reading gaat – de acteurs kunnen de tekst van papier voorlezen – is er weinig sprake van spel, mimiek, gebaren of bewegingen op de planken, met uitzondering van een enkele opvoering als 'Claus' (2009) en 'Juliana' (2015), waarbij het acteren van Thom Hoffman en Paulette Smit veel lof ontving.
Daarnaast is goed gebruikgemaakt van het literaire genre en zijn bestsellers als 'Dubbelspel/Changá' (2007) van Frank Martinus Arion, 'Hoe duur was de suiker' (2012) van Cynthia McLeod en 'Geniale anarchie' (2013) van Boeli van Leeuwen, bewerkt tot een theaterstuk. Dat het niet altijd rozengeur en maneschijn is, blijkt uit de aanvaring met auteur Arion (1936-2015) over de opvoering van 'Changá'. Aanvankelijk leek het veel op een pr-stunt om het publiek warm te krijgen, maar pas nadat de rechter in Willemstad beide partijen had opgedragen om tot een buitengerechtelijke oplossing te komen, hechtte ik enig geloof aan de controverse tussen de regisseur en de auteur.
Dat de grenzen niet ophouden te bestaan bij de ABC-eilanden, bewees SJL met de bewerkingen van 'Geblinddoekte verhalen' (2007) en 'Kain Pikul' (2007), over de Molukse treinkaping. Rocky Tuhuteru vertolkte een gastrol die door zijn lichaamshouding en stem veel emoties in de zaal losmaakte. Hetzelfde geldt voor de situatie in Zuid-Afrika die Stichting Julius Leeft inspireerde om met 'Amandla' (2009) en later via een terugblik 'Tikkop' (2015), een bewerking van de roman van Adriaan van Dis, op de bühne bracht. Leerdam had als regisseur het maximale aan acteerprestaties uit zowel Kenneth Herdigein en Arthur Kibbelaar in 'Amandla' als Raymi Sambo in 'Tikkop' weten te halen. Echter, alleen de verschijning van een Felix Burleson, die een lange staat van dienst heeft en bekendstaat om zijn acteerspel, als de oudere Mandela overtrof alles en liet het publiek verlamd achter.

Diversiteit

Dankzij het initiatief en de toewijding van het gehele team van SJL kunnen we genieten van een theaterbezoek met thema's, acteurs, decor, muziek en zang waarmee velen van ons zich identificeren. In dit verband gaat het in een veranderende maatschappij erom dat ons verleden niet beperkt blijft tot onderwerp van gesprek en zich eerder uitleent als een fundament voor artistieke uitingen in de toekomst.
De meeste toneelgroepen en theatergezelschappen kampen tegenwoordig met financiële problemen en kunnen gekoesterde projecten niet ten uitvoer brengen. Enerzijds zijn de bezuinigingen in de culturele sector rampzalig, maar begrijpelijk daar er te veel van hetzelfde is voor een gelijksoortige doelgroep. Anderzijds zijn het de migrantengroepen die een ander stemgeluid laten horen, vernieuwende concepten aandragen en een nieuw publiek binnenhalen, en die jarenlang van subsidie verstoken bleven.
Zelf heb ik altijd geopteerd dat je als land, individu of organisatie nooit je hand moet opsteken voor een limosna (aalmoes), maar soms kun je niet anders doen dan een subsidie aanvragen om het niveau en de kwaliteit van het aangebodene te garanderen. Het is nu tijd dat het witte publiek kennismaakt met andere vormen van theater, talentvolle acteurs die meestal een bijrolletje krijgen en de veelkleurigheid die Nederland in deze sector te bieden heeft. Overwegende dat niet-westerse theatergezelschappen een verbindende factor kunnen zijn in een langs etnische lijnen ingerichte maatschappij, dienen subsidiënten een genereus gebaar maken.

Media

Zoals te verwachten zijn de media niet altijd even lovend over de prestaties van SJL en doet de vraag zich voor of men moeite heeft om zich in het verleden te verplaatsen. Meestal zijn de reacties nogal lauwtjes, zonder een kritische beschouwing of nadere motivering. Dit is geen uitzondering, ook op andere deelterreinen van kunst, zoals de literatuur is dit opmerkelijk te noemen. Het is alsof nog steeds nogal onbegrip bestaat voor de wijze waarop Nieuwe Nederlanders hun artistieke creaties vormgeven en aan het publiek brengen. Zoals het *Parool* over het theaterstuk 'Kain Pikul' schreef: "…was het met deze multiculturele cast…, niet juist interessant geweest om te bedenken wat er zou zijn gebeurd als de Molukse Republiek er wél was gekomen en het utopische ideaal – zoals in Suriname en op de Antillen in praktijk zou moeten worden gebracht?"
Hiermee gaat de recensent voorbij aan het feit dat het aangehaalde voorbeeld een politieke kwestie is en theater bedoeld is om deze aangelegenheden door middel van handelingen van personages over te brengen en niet sturend op te treden met een bepaalde ideologie of politieke agenda. Leerdam is in dezen als theaterschrijver en regisseur eerder een pragmaticus, een bruggenbouwer die de culturen verbindt dan een idealist met een eenzijdige opvatting. In dit verband is het handig dat alle theaterteksten in het fraai geïllustreerde boek 'Tien Jaar Onverwerkt Verleden' zijn opgenomen en een wezenlijke bijdrage leveren aan de migrantenliteratuur.

Hoe verder?

De eenmalige of hooguit een tweede opvoering van een theaterstuk in de maand december, dient de facto gelijk met de Uitmarkt, het begin van het theaterseizoen, opgevoerd te worden. Men moet zich evenmin beperken tot een eenmalig optreden in Amsterdam, maar deze eveneens in Den Haag en Rotterdam op het toneel te brengen en hiervoor is een landelijke subsidie nodig. Jaarlijks kunnen er honderden extra bezoekers die achter het net vissen, omdat ze geen kaartje konden bemachtigen, blij worden gemaakt met een theaterproductie van SJL.
Een theatergezelschap als dat van SJL kan grootse projecten aanpakken, indien men over een meerjarige subsidie beschikt om producties op een langere termijn in te plannen. Theater hoeft geen elitair gebeuren te zijn en juist die doelstelling heeft SJL voor ogen en probeert deze middels laagdrempelige readings te bereiken.
De creaties van Leerdam zijn juist bedoeld om de verbinding te maken tussen de verschillende nationaliteiten in dit land en die nader tot elkaar brengen. En in deze missie is Stichting Julius Leeft zeer geslaagd. De vraag is nu of men een nieuwe koers uitzet naar meer hedendaagse thema's in de wereld, op de Caribische eilanden en in Nederland.

Het referendum

Al dan niet bij toeval is de laatste weken bij herhaling in diverse kranten te lezen dat er bij een aantal ondernemingen op het eiland een referendum wordt gehouden. Wat is dat nou precies een 'referendum' en op grond van welke wettelijke basis kan een referendum worden gehouden?

Tekst: **William ten Veen**

Daarbij is uiteraard ook van belang om te weten of een onderneming verplicht is met een vakbond te onderhandelen over het afsluiten van een collectieve arbeidsovereenkomst ('cao') binnen de onderneming. Hieronder zal ik op deze vragen een antwoord gegeven. De antwoorden zijn overigens te vinden in de Arbeidsgeschillenlandsverordening 1946 (P.B. 1946, 119). Kern van deze landsverordening is de mogelijkheid tot het organiseren van een referendum.
Het doel van het referendum is om door middel van een geheime stemming te onderzoeken in een onderneming welke vakbond als onderhandelingspartner voor de werknemers kan optreden bij het behartigen van hun arbeidsaangelegenheden. Indien er sprake is van meerdere vakbonden die het personeel willen vertegenwoordigen, wordt bij referendum uitgemaakt door welke vakbond het personeel vertegenwoordigd wenst te worden.
De werkgever is wettelijk verplicht om de vakbond die de meerderheid (ten minste 51 procent) heeft behaald van het aantal stemgerechtigden als gesprekspartner te erkennen en met deze vakbond over een cao te onderhandelen.
In de Arbeidsgeschillenlandsverordening is de instelling van een Landsbemiddelaar geregeld. De Landsbemiddelaar is een onafhankelijke derde persoon die in geval van een collectief arbeidsconflict bemiddelt tussen de vakbond en de werkgever. De Landsbemiddelaar is tevens belast met het organiseren van het referendum en controleert tijdens het referendum of de stemming ordentelijk en in het geheim geschiedt.
Hieronder volgt in het kort de procedure voor de organisatie van een referendum zoals deze blijkt uit de Arbeidsgeschillenlandsverordening 1946: (i) het bestuur van een vakvereniging van werknemers (lees: vakbond) of de werkgever, dient een schriftelijk verzoek in bij de Landsbemiddelaar tot het houden van een referendum; (ii) na ontvangst van het verzoek tot het organiseren van een referendum, volgt een schriftelijke bevestiging van het verzoek door de Landsbemiddelaar aan de vakbond en de werkgever; (iii) de vakbond moet aantonen dat zij een meerderheid van de werknemers van dat bedrijf, als haar leden heeft; om die reden dient de werkgever de Landsbemiddelaar te voorzien van de personeelsgegevens; (iv) als de Landsbemiddelaar, na het verrichten van een vooronderzoek, van mening is dat het zin heeft om een referendum te organiseren wordt de procedure daartoe voortgezet; (v) de Landsbemiddelaar maakt deze beslissing bekend en nodigt andere vakbonden uit mee te doen aan het referendum; de werkgever is verplicht de beslissing van de Landsbemiddelaar zichtbaar voor de werknemers op te hangen in het bedrijf; (vi) de Landsbemiddelaar bepaalt, na overleg tussen de werkgever en de vakbond(en), (a) de datum, het tijdstip en de plaats voor het te houden referendum, (b) de werknemers die stemgerechtigd zijn en (c) welke vakbond(en) bevoegd zijn om deel te nemen aan het referendum; (vii) de werkgever is verplicht de stemgerechtigde werknemers met behoud van loon vrijaf te geven teneinde deel te kunnen nemen aan het referendum door het uitbrengen van hun stem; (viii) de Landsbemiddelaar deelt na afloop van de stemming (geheim) en telling van de stemmen (openbaar) de uitslag (mondeling) ter plekke mede aan alle aanwezigen; (ix) de uitslag dient de Landsbemiddelaar in de vorm te gieten van een proces-verbaal, die schriftelijk kenbaar dient te worden gemaakt aan de werkgever en de betrokken vakbond(en); (x) de vakbond die een meerderheid van stemmen heeft behaald, wordt wettelijk erkend.
Dit houdt in dat de werkgever een wettelijke verplichting heeft om die vakbond als gesprekspartner te erkennen en om met deze vakbond om de tafel te gaan om te onderhandelen over een cao, uiteraard voor zover daar uiteraard behoeft aan bestaat bij de vakbond. Als er al een cao binnen het bedrijf bestaat kan het zijn dat een andere vakbond dan voorheen de nieuwe onderhandelingspartner wordt.
Op grond van artikel 14A van de Arbeidsgeschillenlandsverordening 1946 bestaat er een wettelijke plicht voor de werkgever tot onderhandelen. De wettelijke plicht stelt geen eisen aan het resultaat van het onderhandelen. Hieruit volgt dat een werkgever in beginsel geen plicht heeft om een cao in te voeren. Deze plicht ontstaat echter wel wanneer de onderhandelingen met betrekking tot een cao in een dusdanig stadium zijn dat het afbreken daarvan als onrechtmatig moet worden beschouwd. Als de werkgever bij herhaling – maar zonder resultaat – met de vakbond om de tafel is gaan zitten en de onderhandelingen op een dood spoor zitten, heeft de werkgever aan zijn plicht om collectief te onderhandelen voldaan.

Concluderend: via de weg van de Arbeidsgeschillenverordening 1946 kunnen werknemers de werkgever (via een vakbond) dwingen om onderhandelingen met betrekking tot een cao te starten. De vakbond kan de werkgever niet dwingen om ook daadwerkelijk over te gaan tot invoering van een cao.

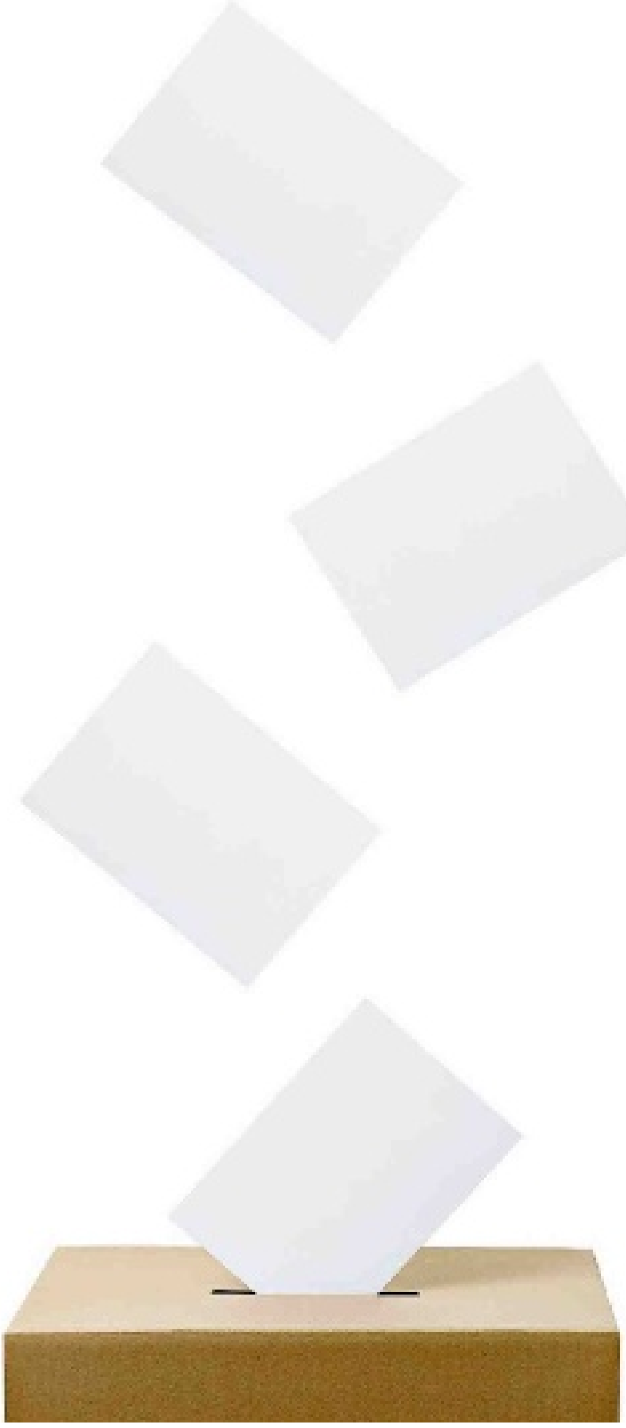

Mr William ten Veen is advocaat en partner bij BBV Legal
tenveen@bbvlegal.com

Puzzels.

PRIJSPUZZEL

HORIZONTAAL
2 ingrediënt, **11** Economische Zaken (afk.), **13** insect, **14** toepassing voor een tablet, **15** uitroep, **16** vrouw van Jakob, **18** behoefte, **21** projectiel, **22** uitdrukking, **24** glazen veranda, **25** legerauto, **26** verboden, **28** gasvormig element, **30** bouwval, **31** herkauwer, **32** fijne leersoort, **33** winkeltje, **35** naaigerei, **37** wond, **39** smaakvoeler op de tong, **41** verharde huid, **43** seconde, **44** Nederlandse voetbalclub, **46** ontkennend antwoord, **47** etage, **48** in gezelschap van, **49** Europeaan, **51** Verenigde Naties (afk.), **52** minimumpercentage aan stemmen.

VERTICAAL
1 goedenacht, **3** en volgende, **4** bladgroente, **5** romp van een beeld, **6** Scandinaviër, **7** palmboom, **8** plaats in Nederland, **9** Europees Parlement, **10** vakantieverblijf, **12** groot water, **15** op welke wijze, **17** voorwerp van handel, **19** apensoort, **20** nalatenschap, **21** te paard gaand, **23** gril, **25** eenheid van arbeid, **27** vogel, **29** Verenigde Staten van Amerika, **34** topdrukte in het verkeer, **36** bitterkruid, **38** proper, **40** vrucht, **42** Bulgaarse munt, **44** boerenbezit, **45** boom, **48** muzieknoot, **50** voorzetsel.

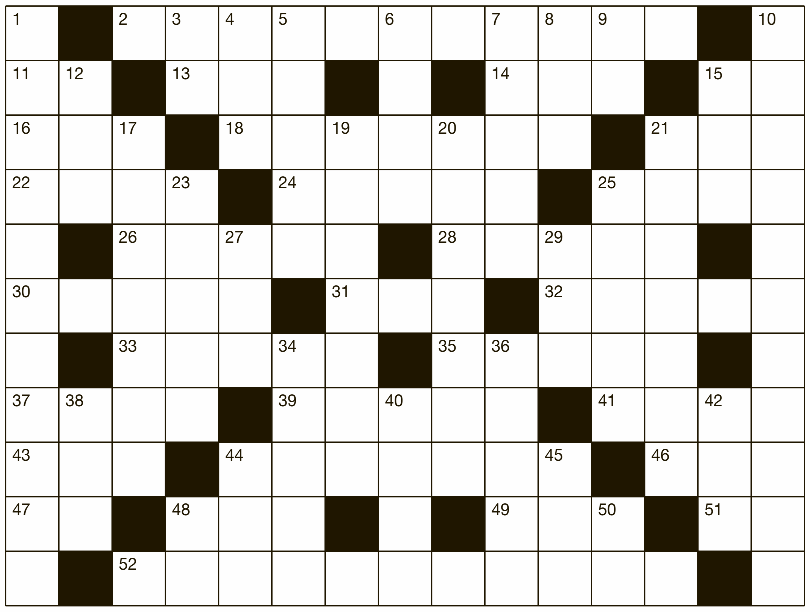

Uit de inzendingen van de Amigoe-puzzel van vorige week is als winnaar van de weekprijs van 25 gulden getrokken:

B. King
de La Sallestraat 14
Aruba

MC Daams
Bottelier kaya A-10
Curaçao

De winnaar kan zijn/haar prijs na identificatie ophalen op het kantoor van de Amigoe. Curacao: Kaya Fraterna di Skèrpènè z/n tot drie uur n.m. Aruba: Bilderdijkstraat 16-2 tijdens kantooruren. Bonaire: Shon Ma Carolina, Kaya Nikiboko Noord 18.

Oplossingen moeten zowel op Curaçao als Aruba zijn ingediend op woensdag voor 12:00 uur. Gelieve duidelijk op de enveloppe te vermelden: Amigoe-puzzel. Vanuit Bonaire kan de oplossing gefaxt worden naar Curaçao: (00599-9) 767-4744.

SUDOKU

Schrijf alle cijfers 1 t/m 9 in alle verticale kolommen, alle horizontale rijen én in alle vierkantjes van 3 x 3 vakjes.

LIGHT

			2			8	4	
		7		5				3
			3		6		2	
		3	5				9	
9				8				1
1	8					6		4
	1			3	5		8	
4				6	7	1		
	7			2	8	4		5

HEAVY

				3	4		5	
	7			2			8	
	2		1			7		
			6			1		
		3						2
4		1	5					9
			8					
	9						7	
		8		4				

ZWEEDSE PUZZEL

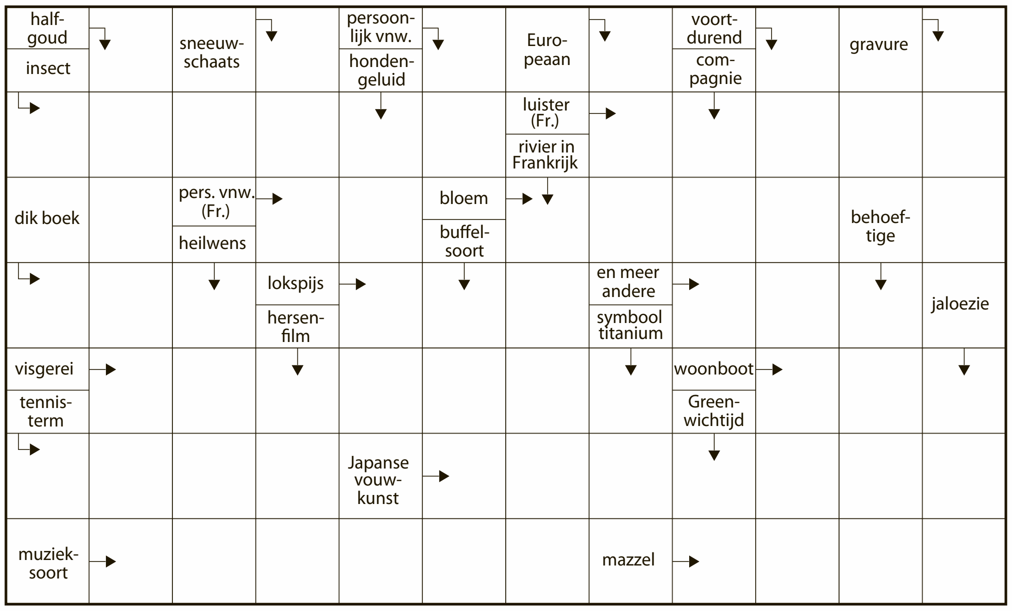

CRYPTOGRAM

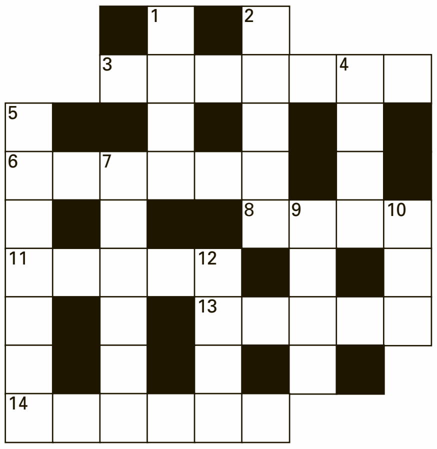

HORIZONTAAL:
3. Het wordt fijn om snel aan geld te komen (7); **6.** Niet bruin zo te zien? (6); **8.** Dat moet je zijn als zwakkeling (4); **11.** We zien wel brood in dit café (5); **13.** Geweldig slot (5); **14.** Het verlangen van een eend (6).

VERTICAAL:
1. Zo snel wordt een gebied hoorbaar (4); **2.** Voetballer die voor veel drukte zorgt (5); **4.** Rijst op achter een noot (4); **5.** De gezwollenheid van een explosieve schors (7); **7.** Aan dit gerecht wordt water toegevoegd (6); **9.** Bij onraad te ruiken (4); **10.** Eén van de ouders is het zat (3); **12.** Gas voor bakken en buizen (4).

WOORDZOEKER

P	R	E	U	T	S	H	E	I	D	A	O	R
K	M	O	A	V	O	H	A	N	M	T	P	O
I	N	A	W	E	E	O	A	S	E	A	E	N
P	R	B	K	R	D	P	N	N	S	E	G	D
P	G	E	A	K	R	E	R	K	T	E	R	O
E	I	U	N	E	I	O	L	K	A	O	L	N
N	T	N	T	E	K	E	A	H	O	M	U	T
G	H	H	F	R	R	L	P	B	E	A	E	T
A	C	A	N	O	V	E	R	W	E	R	K	R
A	I	Z	M	S	R	U	T	D	A	K	T	O
S	W	E	A	M	U	M	N	I	A	G	R	N
K	E	R	S	T	M	A	A	N	D	I	E	E
E	G	IJ	S	A	C	S	A	N	D	E	U	N
V	K	T	R	I	O	M	F	A	T	O	R	E
E	M	A	R	Y	L	A	N	D	E	N	I	C
R	A	F	R	A	M	M	E	L	E	N	G	S

In deze mengelmoes van letters zijn al de onderstaande woorden verstopt. Streep alle woorden door. De resterende letters vormen dan regel van links naar rechts gelezen de oplossing van deze puzzel.

AASKEVER
ACHTERPAND
AFRAMMELEN
ALMANAK
BEUNHAZERIJ
CREDITEREN
EDELHERT
FRICANDEAU
GEWICHTIG
GRASVLAKTE
HASSELT
HERAUT
IMAGO
INFORMANT
KERSTMAAND
KIEPWAGEN
KIPPENGAAS
KORNET
MAKKIE
MARYLAND
MOREL
NADIR
NAWEE
ONTTRONEN
OVERWERK
PRAAT
PREUTSHEID
ROADIE
RONDO
SAMUEL
SCENE
STUURBOORD
TOONKAMER
TREURIG
TRIOMFATOR
VERKEER

© Sanders Puzzelboeken/160820

OPLOSSINGEN VORIGE KEER

Light

9	5	1	7	2	4	6	8	3
4	2	3	5	8	6	9	1	7
8	7	6	3	9	1	5	4	2
1	9	7	6	4	8	2	3	5
3	8	5	9	7	2	4	6	1
2	6	4	1	5	3	7	9	8
6	4	8	2	3	7	1	5	9
7	3	9	4	1	5	8	2	6
5	1	2	8	6	9	3	7	4

Heavy

6	9	1	5	3	4	2	7	8
3	8	4	9	2	7	1	5	6
7	5	2	8	6	1	4	3	9
8	6	3	1	7	9	5	4	2
1	4	9	3	5	2	8	6	7
5	2	7	4	8	6	9	1	3
4	1	8	7	9	3	6	2	5
9	7	6	2	4	5	3	8	1
2	3	5	6	1	8	7	9	4

Cryptogram:
Horizontaal: 3. Vanzelf; 6. rommel; 8. spit; 11. Manet; 13. route; 14. remise.
Verticaal: 1. Palm; 2. ezels; 4. loei; 5. brommer; 7. miniem; 9. plus; 10. tee; 12. tres.
Woordzoeker:
INWILLIGEN

Zweedse puzzel

■	B	■	A	■	N	■	E	■	G	■	A
W	I	T	L	O	F	■	V	L	O	O	T
■	E	■	T	O	■	S	A	A	R	■	O
A	R	R	■	I	N	T	■	K	I	M	■
■	V	A	K	T	A	A	L	■	L	U	W
F	A	R	O	■	B	A	K	O	L	I	E
■	T	A	L	R	Ÿ	K	■	M	A	L	I

Prijspuzzel

K	A	P	O	T	■	V	O	D	■	A	T	O	O	M
■	D	A	K	O	T	A	■	R	E	C	O	R	D	■
B	A	G	E	L	■	A	D	A	■	H	E	I	E	N
E	M	I	R	■	K	L	O	M	P	■	N	E	R	O
W	■	N	■	N	E	T	M	A	A	G	■	N	■	R
O	R	A	K	E	L	■	I	■	T	A	M	T	A	M
L	■	T	■	S	I	G	N	A	A	L	■	A	■	A
K	L	I	M	■	M	E	E	S	T	■	A	L	V	A
T	I	T	A	N	■	B	E	S	■	K	R	I	E	L
■	M	E	X	I	C	O	■	E	G	O	I	S	T	■
P	O	L	I	S	■	D	U	N	■	R	A	T	E	L

Beroep onder de loep.

‘Heerlijk om te leren van mensen’

Momenteel is het haar van Jeritsa Ignecia kort en ze mist haar afrokapsel dat staat voor het wilde, de revolutie en ‘jezelf kunnen zijn’. Ze laat het dus maar weer groeien. Maar afgezien van deze wens bedrijft ze marketing, organiseert ze evenementen en wil ze zich met het laatste richten op motivatie van mensen. Met haar Curaçao Afro Productions.

Tekst en foto: **Marja Berk**

Wat houdt je werk in?

“Ik organiseer dus evenementen met de nadruk op gezondheidsaspecten en mensen motiveren. Vooral dat laatste organiseer ik meer voor een ‘get-together’ maar dat kunnen ook ‘peptalk’ lezingen zijn of workshops. Ik houd me ook bezig met mediaproducties. In het verleden heb ik een documentaire geproduceerd over criminaliteit. Binnenkort start met ik met een internet-channel. Ik heb een paar doelen: het eerste is goed nieuws brengen. Er is zoveel ellende op de wereld en ik vind dat daar iets tegenover moet staan. Er is ook veel goed nieuws te melden, hoor. Het tweede is het verenigen van onze gemeenschap, ondanks de 125 nationaliteiten die op die eiland leven. De multiculturele samenleving zou één moeten worden en ik ga daar mijn uiterste best voor doen.”

Hoe lang doe je dit werk al?

“Vanaf 2003 houd ik me bezig met marketing voor bedrijven. Ik heb in diverse landen gewerkt op dat gebied. Ik ben gek op reizen en maak graag kennis met culturen van andere landen. Zo heb ik ook op Cyprus gewoond. Gewoon, besloten in één dag. De mogelijkheid deed zich voor dus hop, we gaan ervoor!”

Wat vind je het leukste aan je werk?

“De verbinding met mensen, vooral met een tv-productie. Het is heel erg leuk om te brainstormen over een idee dat ontstaan is en daar rollen vaak verrassende dingen uit. Ik vind het heerlijk om te leren van mensen en de wisselwerking die daaruit ontstaat. Ik ben een goed luisteraar en ik steek daar veel van op. Al zijn mensen negatief, je haalt er altijd wel iets positiefs uit dat je voor jezelf kunt gebruiken.”

Wat vind je het minst leuke?

“Wat betreft marketing is het soms moeilijk om de ondernemer te overtuigen van het effect van mijn ideeën. Als ik echt weet dat iets voor het bedrijf gaat werken en het wordt afgewezen of over getwijfeld, kan ik best teleurgesteld zijn. Dan ben ik overtuigd van een goed resultaat, maar dat wordt dan niet zo gezien, ondanks mijn enthousiasme en mijn plan van aanpak. Dat vind ik erg jammer.”

Wat was je geweest als je dit werk niet had gedaan?

“Dan had ik in de gezondheidszorg gewerkt. Hier op het eiland wordt zoveel fastfood gegeten en het is zó ongezond. Ik benadruk dat dan ook altijd. Ik hoor vaak gezondheidsklachten die veelal voortkomen uit een ongezonde leefwijze. Dus ja, die gezondheidszorg was dan wel op de eerste plaats gekomen.”